



Een leven lang leren

beleidsaanbevelingen voor de toekomst

Diane Bosch, Marianne van Dorp, Mirjam Schaap, James Mulkerrins, Riti Hermán Mostert

Diane Bosch, Marianne van Dorp, Mirjam Schaap, James Mulkerrins, Riti Hermán Mostert, 2021. *Een leven lang leren: beleidsaanbevelingen voor de toekomst*. Wageningen Centre for Development Innovation, Wageningen University & Research. Wageningen.

© 2021 Wageningen Centre for Development Innovation, part of the Stichting Wageningen Research. P.O. Box 88, 6700 AB Wageningen, The Netherlands. T + 31 (0)317 48 68 00, E info.cdi@wur.nl, www.wur.eu/cdi.



The Wageningen Centre for Development Innovation uses a Creative Commons Attribution 4.0 (Netherlands) licence for its reports.

The user may copy, distribute and transmit the work and create derivative works. Third-party material that has been used in the work and to which intellectual property rights apply may not be used without prior permission of the third party concerned. The user must specify the name as stated by the author or licence holder of the work, but not in such a way as to give the impression that the work of the user or the way in which the work has been used are being endorsed. The user may not use this work for commercial purposes.

The Wageningen Centre for Development Innovation accepts no liability for any damage arising from the use of the results of this research or the application of the recommendations.

Nederland is een kennisland met een traditie in het opleiden van professionals in lage- en middeninkomenslanden. Wereldwijd spelen vraagstukken op het gebied van gezonde voeding en leefomgeving een steeds grotere rol. Anno 2021 vraagt de capaciteitsontwikkeling van professionals in dit domein om meer dan een eenmalige cursus in Nederland. De coronapandemie versterkt de al bestaande trend richting *blended* leren: leertrajecten die zowel in fysieke bijeenkomsten als online plaatsvinden.

Experts van Wageningen University & Research (WUR) zien grote kansen voor *blended* leren als onderdeel van een leven lang leren, ofwel *lifelong learning*. Inspelen op die kansen vraagt wel om nieuwe financieringsvormen voor de ondersteuning van capaciteitsontwikkeling. Naast de al bestaande financiering van beurzenprogramma's, maatwerk trainingen en institutionele partnerships zou er financiering moeten komen voor het maken van *blended* leertrajecten.

In deze notitie delen experts van Wageningen Centre for Development Innovation, onderdeel van WUR, achtergronden, trends en suggesties voor beleid, als aanzet voor discussie over een toekomstbestendige steun van de Nederlandse overheid voor capaciteitsontwikkeling in lage- en middeninkomenslanden. Doel is om internationaal mee te blijven spelen op dit gebied en maximale impact te bereiken op de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDGs) met de beschikbare publieke middelen.

Waarom is kennisontwikkeling zo belangrijk voor Nederland?

- Nederland is een kennisland en kennis is een belangrijk exportproduct.
- Kennis heeft ook een diplomatieke functie. Het is van belang dat mensen in internationale posities, bijvoorbeeld bij de VN of rond klimaat- en voedseltoppen, begrijpen hoe Nederland denkt.
- In kennisnetwerken kan Nederland gezamenlijk met goed opgeleide mensen werken uit andere landen aan mondiale problemen, bijvoorbeeld rondom klimaat, voedsel en jongeren, ook in samenwerking met het Nederlandse bedrijfsleven.





Verandering in capaciteitsontwikkeling: 'Een leven lang leren'

De context waarin professionals in lage- en middeninkomens werken verandert snel. Nieuwe inzichten volgen elkaar op en kennis veroudert sneller. Dat betekent dat capaciteitsontwikkeling niet meer kan bestaan uit een eenmalige opleiding of cursus, maar dat het gaat om een continu proces van leren: 'een leven lang leren' of *lifelong learning*.

De afgelopen decennia is er wereldwijd steeds meer online kennisaanbod gekomen, waaronder veel gratis cursussen. Maar dit gratis aanbod leidt niet per se tot capaciteitsontwikkeling of impact daarvan op veranderingen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Dat vraagt om meer gerichte aandacht voor de toepassing van het geleerde in de beroepspraktijk. Ook wordt het steeds belangrijker om professionals te trainen als intermediair van kennis en vaardigheden die zij verder over kunnen brengen aan anderen, bijvoorbeeld in langdurige projecten en programma's. Daarnaast is er behoefte de doelgroep inclusiever te maken en ook jongeren, vrouwen en minder kansrijke groepen te bereiken. En er is een trend naar meer gelijkwaardige samenwerking tussen professionals in het zuiden en die in het noorden. Was er vroeger sprake van eenrichtingsverkeer van zender naar ontvanger, nu wordt onderkend dat een meer gelijkwaardige uitwisseling voor beide partijen vruchtbaarder is.

Kansen en beperkingen online leren

Kennisinstellingen zoals Wageningen University & Research, die veel werken met professionals uit lage- en middeninkomenslanden, zien hun werk al lange tijd veranderen als gevolg van al deze trends. De Corona pandemie heeft dat versterkt: online leren is een gegeven waaruit waardevolle lessen en inzichten worden opgedaan. Hoewel fysiek onderwijs niet geheel vervangbaar is, is de pandemie een *gamechanger* in de waardering van online leren.

Online leren biedt de kans om veel meer professionals te bereiken dan wanneer mensen fysiek bij elkaar moeten komen: zo worden met Massive Online Open Courses (MOOCs) duizenden mensen bereikt. Wageningen Centre for Development Innovation ontwikkelt vooral gefaciliteerde online cursussen en trainingen voor projecten en programma's. Deelnemers aan deze online cursussen kunnen hun opgedane kennis nu sneller uitproberen in hun dagelijks werk. Online leren biedt ook nieuwe mogelijkheden om alumni opfriscursussen en maatwerktrajecten aan te bieden zonder dat zij daarvoor naar Nederland hoeven te reizen. Bovendien kan via online platforms de netwerkfunctie van capaciteitsontwikkeling versterkt en gemonitord worden.

Maar er zijn ook belangrijke beperkingen aan de interactie die professionals en trainers online kunnen hebben. Veldbezoeken, daadwerkelijke interactie met bedrijven of projectleden en het opbouwen van vertrouwen tussen deelnemers heeft een enorme meerwaarde. Samen tot oplossingen komen voor complexe problemen lukt in een fysieke bijeenkomst gemakkelijker, en groepsvorming is live sterker dan online. In leertrajecten van de toekomst moet de meest effectieve mix van online en face to face leren dus centraal staan.



Blended leren heeft de toekomst

Bij blended leren gaat het niet alleen om een slimme mix van online, offline en face to face leren. Blended leren combineert ook individueel leren, leren in een groep of een-op-een ontmoetingen. Daarnaast integreert het verschillende methoden en technieken, kanalen en media. Blended wil ook zeggen een combinatie van synchroon en asynchroon: niet alle leren hoeft tegelijkertijd en gezamenlijk plaats te vinden. Deelnemers krijgen bijvoorbeeld een handleiding toegestuurd die ze lezen, krijgen online een video te zien of een online college van een docent, waarna ze in een face to face groep stellingen bediscussiëren, oplossingen testen, in groepen opdrachten maken of op veldbezoek gaan. Wat de meest optimale vorm van blended leren is hangt af van de deelnemers, de context en de leervraag.

Wat zijn belangrijke voorwaarden en verwachtingen bij blended leren?

- Titels en certificaten zijn in lage- en middeninkomenslanden nog belangrijker dan in Nederland voor een succesvolle carrière. Een geldig certificaat van een gerenommeerde instelling is dus van belang.
- De beperkte beschikbaarheid van snel, betaalbaar en betrouwbaar internet met voldoende bandbreedte is in sommige landen nog steeds een grote belemmering. Voor inwoners van die landen is het van groot belang dat leertools en platforms ontworpen zijn voor een beperkte bandbreedte.
- Daarom is het ook belangrijk dat een deel van het programma asynchroon ontworpen is, denk aan zelfstudie materialen en filmpjes die downloadbaar zijn.
- Slim ontworpen virtuele leeropties bieden onderwijskansen aan mensen voor wie reizen altijd al problematisch was, bijvoorbeeld vrouwen die niet mogen reizen of groepen die moeilijker uitreisvisa kunnen krijgen.

Nieuwe modulaire leertrajecten

Er zijn verschillende manieren denkbaar waarop in de toekomst capaciteitsontwikkeling vorm kan krijgen. Bij *lifelong learning* zal het steeds vaker gaan om langduriger leertrajecten die bijvoorbeeld beginnen met een basis cursus waarna het traject verder uitgebreid wordt met verschillende modules. Deze modules zijn bouwstenen van een leertraject en behandelen een onderwerp door een combinatie van bijvoorbeeld (interactieve) video's, case studies met opdracht, interactieve scenario's, *serious gaming*, of (virtuele) werkbezoeken aan een bedrijf. De modules kunnen los van elkaar gegeven worden en kunnen gecombineerd worden met face to face trainingen. De modules vormen als het ware de kralen waarmee verschillende leertrajecten aaneen geregen kunnen worden, afhankelijk van de leervraag. Iemand die verschillende modules volgt als onderdeel van een leertraject zou daarvoor credits kunnen krijgen, die optellen tot een certificaat.

Individueel, groeps-, organisatie- of sectorniveau

Capaciteitsontwikkeling kan plaatsvinden op individueel-, groeps- en organisatie- of zelfs sectorniveau. Elke vorm van leren heeft voor- en nadelen. Leren in groeps-, organisatie-, of projectverband is vaak langer durend. Intensieve begeleiding en *on the job* coaching kan de impact van leren vergroten. Leren van individuen in een cultureel en vakinhoudelijk diverse groep verrijkt de leeromgeving. De huidige trends zijn aanleiding tot een versnelde ontwikkeling van online en blended leren en doen de grenzen tussen individueel en groepsgewijs leren vervagen. Daarom is het belangrijk leerproducten te ontwikkelen die in meerdere vormen van leren in te zetten zijn.

Binnen WCDI worden toegepast onderzoek, advies en het faciliteren van multi-stakeholder samenwerking in programma's en projecten gecombineerd met capaciteitsontwikkeling in trainingen en cursussen. Ervaringen die opgedaan zijn in programma's en projecten komen terug in trainingen en cursussen, en feedback daaruit is weer van nut in programma's en projecten. Met een flexibeler inrichting van de leertrajecten voor capaciteitsontwikkeling voor *lifelong learning* met een grotere focus op blended leren, zal deze wisselwerking nog sterker uit de verf komen. Dit vergroot de impact van capaciteitsontwikkeling op veranderingen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving.



Slim beleid voor 'een leven lang leren'

De leertrajecten van de toekomst voor *lifelong learning* zijn blended en worden modulaair aangeboden. Dat vraagt om een flexibel model van capaciteitsontwikkeling waarbij modules, zoals online leeractiviteiten en leermiddelen, in verschillende leertrajecten in te zetten zijn. Wageningen Centre for Development Innovation wil bij het ontwikkelen van deze modules focussen op haar expertise en diensten op het gebied van transformatie van voedselsystemen, sectortransformatie, multi-stakeholderprocessen en monitoring en evaluatie, alsook vaardigheden op het gebied van het faciliteren van groeps- en leerprocessen en team building. De losse modules die daarover gemaakt worden zijn flexibel aan te passen en in te zetten in verschillende leertrajecten.

Wageningen University & Research werkt al aan deze strategie, waarbij Wageningen Centre for Development Innovation binnen WUR nauw samenwerkt met anderen. Maar het maken van deze modules is kostbaar en om deze ontwikkeling door te zetten en de kansen te grijpen die er liggen, is een aanpassing van de financiering van capaciteitsontwikkeling nodig.

Financiering van individuele beurzen blijft nodig om deelnemers uit lage- en middeninkomenslanden in staat te stellen te profiteren van Nederlandse kennis en inzichten en deze kennis toe te passen in hun eigen werk omgeving. Daarbij zouden er middelen beschikbaar moeten zijn voor *on the job* coaching en *mentoring*, bijvoorbeeld als één aangeboden module in een leertraject. Dit wordt erg gewaardeerd door professionals, het vergroot de toepassing en impact van het geleerde in de praktijk en vergroot de verbinding tussen professionals in lage- en middeninkomenslanden en Nederlandse kennisinstellingen.

Daarnaast is het belangrijk dat er financiering komt voor het ontwikkelen van modules van hoge kwaliteit die ingezet kunnen worden in een variëteit aan leertrajecten. Op korte termijn vraagt dit om een grotere investering, met op langere termijn een meer flexibel systeem van capaciteitsontwikkeling wat het makkelijker en goedkoper maakt om maatwerk te leveren voor specifieke doelgroepen, en in te spelen op nieuwe vragen uit de markt.

Naast financiering voor het maken van de bouwstenen van leertrajecten is het belangrijk dat er middelen komen voor capaciteitsontwikkeling binnen partnerschappen, bijvoorbeeld door *learning communities* of sectorplatforms te ontwikkelen. Denk aan learning communities rondom sectoren als zaaigoed, tuinbouw, melkveehouderij of viskweek. Dit kan in specifieke regionale focuslanden, maar ook in wereldwijde *learning communities* zoals rondom transformatie van het voedselsysteem. WCDI kan de modules, platforms, websites en communicatie-instrumenten ontwikkelen, een online community opbouwen en onderhouden.



Conclusie: er zijn nu kansen voor capaciteitsontwikkeling

Een nieuw model van financiering van capaciteitsontwikkeling in lage- en middeninkomenslanden, opgezet langs deze lijnen, kan *lifelong learning* nadrukkelijker centraal zetten en erkennen dat leertrajecten zich eerder over maanden en jaren afspelen dan binnen enkele weken. Het nieuwe model moet ook erkennen dat individueel en groepsleren in de toekomst steeds vaker worden aangeboden in blended leertrajecten. Mechanismen van financiering moeten zich daarop aanpassen.

Met deze suggesties voor een focus op *lifelong learning* door blended leertrajecten zijn overheidsmiddelen anders in te zetten en wordt mogelijk met dezelfde middelen meer impact gerealiseerd. Niet alleen omdat er meer mensen bereikt worden, maar ook omdat de capaciteitsontwikkeling van hogere kwaliteit is, en meer toegespitst is op de praktijk.

Capaciteitsontwikkeling levert een grote bijdrage aan sector en voedselsysteem transformatie, en speelt een sleutelrol in de bijdrage van bedrijfsleven, kennisinstellingen, overheden en Ngo's in lage- en middeninkomenslanden aan de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDGs). Er is gedurende de coronapandemie veel ervaring opgedaan met online leren als onderdeel van blended leren. Voortbouwen op deze ervaringen biedt grote kansen. Nu is het moment om te investeren in een versnelling van de ontwikkeling naar *lifelong learning*.

Wageningen Centre for Development Innovation
Wageningen University & Research
P.O. Box 88
6700 AB Wageningen
The Netherlands
T +31 (0)317 48 68 00
www.wur.eu/cdi

Wageningen Centre for Development Innovation supports value creation by strengthening capacities for sustainable development. As the international expertise and capacity building institute of Wageningen University & Research we bring knowledge into action, with the aim to explore the potential of nature to improve the quality of life. With approximately 30 locations, 6,500 members (5,500 fte) of staff and 12,500 students, Wageningen University & Research is a world leader in its domain. An integral way of working, and cooperation between the exact sciences and the technological and social disciplines are key to its approach.

